

АРХІТЕКТУРНО- МІСТОБУДІВНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Лекція 2

Заступник директора ННІАДОМ, канд. арх., доцент кафедри
урбаністики та містобудування

ВИГДОРОВИЧ Ольга Володимирівна

Лекція 2. Загальні засади реалізації соціальних і громадянських прав людини

1. Система органів, що забезпечують реалізацію прав та свобод людини і громадянина.
2. Поняття цивільного права як основи регулювання громадянських прав людини. Цивільні правовідносини
3. Майнові та особисті немайнові права громадян та їхня реалізація
4. Суб'єкти цивільного права: поняття, види. Правоздатність та дієздатність фізичної особи
5. Об'єкти цивільних прав

Об'єкти цивільних прав

Об'єктами цивільних правовідносин виступають

- матеріальні блага
- нематеріальні блага
(речі, дії, в тому числі послуги; результати духовної та інтелектуальної творчості; особисті немайнові блага – честь, гідність, ім'я, життя, здоров'я).

Під **об'єктом цивільних прав** розуміють матеріальні та нематеріальні блага, з приводу яких виникають цивільні правовідносини. Об'єкти цивільних прав та об'єкти цивільних правовідносин — поняття тотожні. Цивільні правовідносини складаються між особами щодо матеріального чи нематеріального блага для задоволення своїх потреб. Тому об'єктом цивільних прав (правовідносин) може бути те, заради чого суб'єкти вступають у правовідносини і на що спрямовані їхні суб'єктивні права та обов'язки з метою здійснення своїх законних прав та інтересів.

Речовими відносинами є відносини у яких уповноважена особа має права безпосередньо щодо речі. Такими правами є:

- 1) право власності (включає право володіння, право користування та право розпорядження майном);
- 2) права на чужі речі – а) право володіння – фактичне утримання речі у себе, яке виникає на підставі договору з власником або особою, якій майно було передане власником, а також на інших підставах, встановлених законом; б) **сервітут** – право користування чужим майном, зокрема земельною ділянкою, іншими природними ресурсами або нерухомим майном для задоволення потреб інших осіб, які не можуть бути задоволені іншим способом, який полягає у праві проїзду через чужу земельну ділянку, прокладання та експлуатації ліній електропередачі, зв'язку і трубопроводів, забезпечення водопостачання, меліорації тощо. Сервітути можуть встановлюватись також щодо будівлі, споруди та іншого нерухомого майна;

емфітевзис – право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб, яке встановлюється договором між власником земельної ділянки і особою, яка виявила бажання користуватися цією земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб, строк якого не може перевищувати 50 років; **суперфіцій** – право користування чужою земельною ділянкою для будівництва промислових, побутових, соціально-культурних, житлових та інших споруд і будівель, яке виникає на підставі договору або заповіту, на невизначений або конкретно визначений строк.

Система органів, що забезпечують реалізацію прав та свобод людини і громадянина

Інституційний елемент механізму реалізації та захисту прав і свобод людини, як вже зазначалося вище, складає систему органів державної влади і органів місцевого самоврядування, на які відповідно до Конституції України покладено обов'язок створення належних умов для реалізації конституційних норм. Конституція України чітко визначає систему органів та посадових осіб різних рівнів, які повинні захищати права і свободи людини і громадянина, а саме: Це Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, підсистема судів загальної юрисдикції та спеціалізованих судів, Конституційний Суд України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, прокуратура, адвокатура, правоохоронні органи України.

Президент України.

Конституцією України Президент наділений низкою завдань та можливостей, що дозволяють йому здійснювати покладені на нього функції у галузі прав людини:

- є Главою держави;
- є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань;
- здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави;
- є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина;
- вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни та у разі збройної агресії проти України приймає рішення про використання Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань;
- приймає рішення про прийняття до громадянства України та припинення громадянства України, про надання притулку в Україні;
- на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України.

Володимир
Олександрович
Зеленський

Верховна Рада України є колективним органом, який функціонує у складі 450 народних депутатів, кожний із яких обирається народом під час виборів (тобто не призначається іншим органом влади чи місцевого самоврядування, а обирається народом).

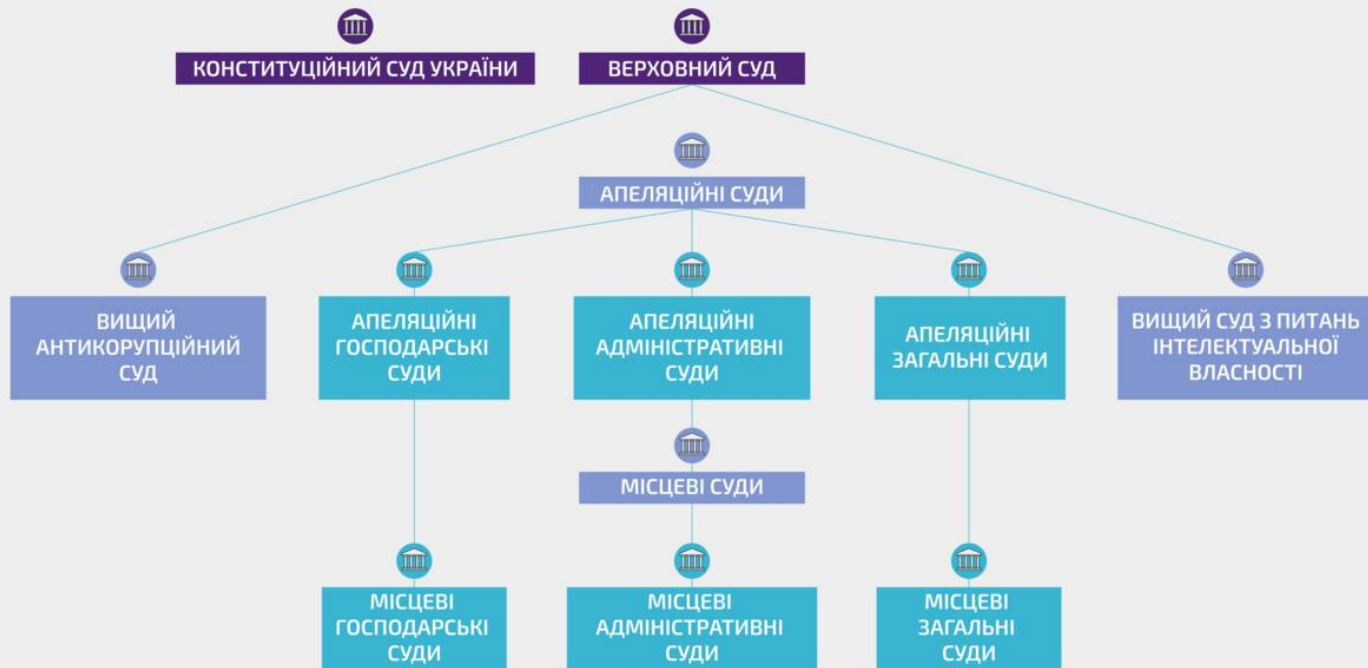
Верховна Рада України.

Верховна Рада України є єдиним законодавчим органом влади в Україні, цей статус визначає її важливе становище в механізмі захисту прав людини.

Верховна Рада України здійснює захист прав і свобод через законодавчу діяльність шляхом визначення виключно в законах України:

- прав і свобод людини і громадянина;
- гарантій цих прав і свобод;
- основних обов'язків громадян;
- громадянства;
- правосуб'єктності громадян;
- статусу іноземців і осіб без громадянства;
- прав корінних народів і національних меншин;
- основ соціального захисту;
- визначення правового режиму власності;
- правових засад і гарантій підприємництва тощо.

СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Система судів.

Основною ефективною формою захисту прав і свобод є судовий захист. Потреба у судовому захисті закономірно впливає з ускладнення характеру і структури економічних відносин, зростанні конфліктності і соціальних протиріч у суспільному житті. Право кожного на справедливий суд є невід'ємним особистим правом, визнаним міжнародним співтовариством і закріпленим в основних міжнародних документах у галузі захисту права людини.

Основною функцією судів є здійснення правосуддя, під час якого встановлюється істина у справі, вирішуються питання щодо поновлення порушеного права, визнання невизнаного права, зупинення порушень. В Україні як демократичній правовій державі діє принцип рівності кожного перед законом і судом, що проявляється серед іншого у можливості особи оскаржити до суду рішення органів державної влади та їхніх посадових осіб.

Кабінет Міністрів України.

Кабінет Міністрів України як вищий орган виконавчої влади відповідно до покладених на нього Конституцією завдань:

- вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина;
- забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України;
- забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності;

*Верховна рада 21 березня
проголосувала за призначення
Оксена Лісового —
військовослужбовця та директора
Малої академії наук, новим
міністром освіти та науки України.*

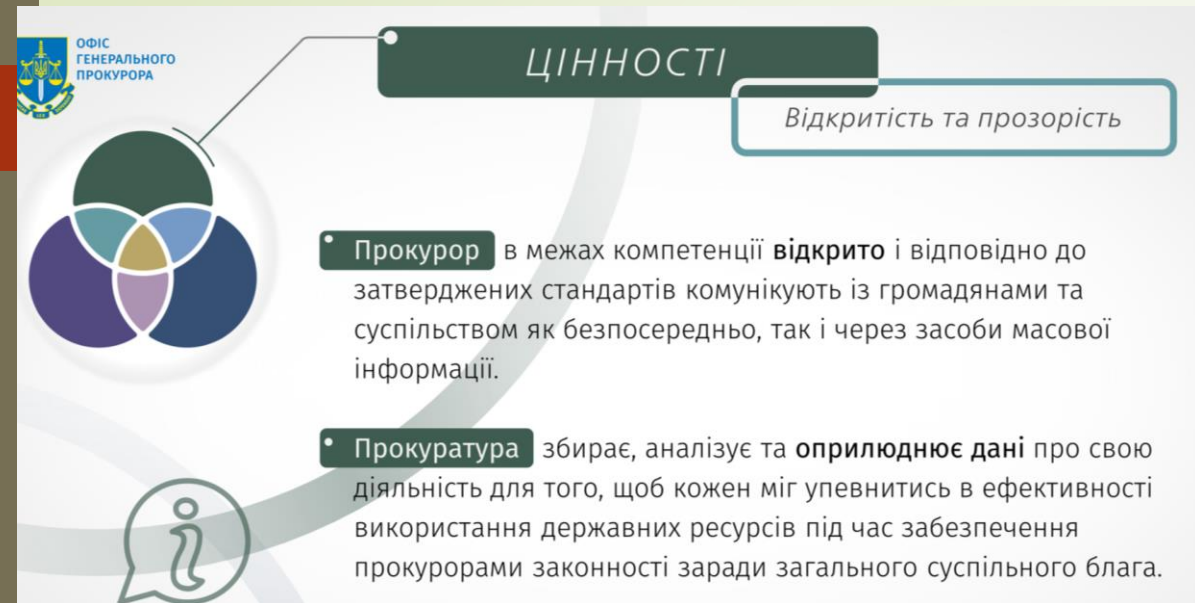
- здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону;
– розробляє проєкт закону про Державний бюджет України і забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає Верховній Раді України звіт про його виконання.

Ефективне здійснення Кабінетом Міністрів України цих повноважень є основою для вжиття ним заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, проведення політики у сфері соціального захисту, фінансової та податкової політики.

Конституційний Суд України.

Закон прямо не передбачає здійснення захисту прав людини Конституційним Судом, але це впливає із його завдань: гарантувати верховенство Конституції України на всій території держави, здійснюючи контроль за відповідністю Основному Закону законів та інших правових актів. Конституційний Суд може визнати їх чи окремі їхні положення неконституційними.

– нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.

Органи прокуратури.

Прокуратура складає єдину систему органів, які з метою захисту прав і свобод людини і громадянина, загальних інтересів суспільства та держави здійснюють такі функції:

- підтримання державного обвинувачення в суді;
- представництво інтересів громадянина або держави в суді;
- нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також у разі застосування інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян;

Офіс Омбудсмана України

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Діяльність з посилення гарантій захисту прав і свобод людини покладено на інститут Уповноваженого з прав людини, який існує в межах парламентаризму. Зазначена посадова особа заповнює прогалини і компенсує недоліки судових засобів захисту, парламентського та відомчого контролю за адміністративними органами.

Адвокатура.

Адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

Рис. 12.3. Органи місцевого самоврядування

Органи місцевого самоврядування та місцеві районні адміністрації. Органи місцевого самоврядування є органами, що утворюються народом – жителями відповідної адміністративно-територіальної одиниці шляхом голосування, або органами, створеними народом шляхом голосування. До органів місцевого самоврядування належать: сільська, селищна, міська рада, сільський, селищний, міський голова, виконавчі органи відповідних рад, районні та обласні ради. Усі ці органи в межах своїх повноважень діють від імені відповідної територіальної громади, тобто жителів села, селища, міста, і вирішують питання місцевого значення (щодо розпорядження комунальним майном, порядку використання природних ресурсів на відповідній території, освоєння місцевих бюджетів та інших питань місцевого значення, визначених відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ НА ПРИНЦИПАХ

народовладдя; законності; гласності;

поєднання місцевих і державних інтересів

правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності
в межах повноважень

підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх
органів та посадових осіб

державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування

судового захисту прав місцевого самоврядування

Поняття цивільного права як основи регулювання громадянських прав людини. Цивільні правовідносини

Основні права, свободи й обов'язки людини та громадянина			
За розвитком	За часом виникнення	За носієм	За змістом
Природні Набуті	Людини Громадянина	Перше покоління Друге покоління Третє покоління Четверте покоління	Громадянські Політичні Соціально-економічні Культурні Екологічні

Відповідно до Конституції України особа наділяється низкою прав, серед яких особливе місце займають громадянські права. Особливість їхньої реалізації визначається Міжнародним пактом про громадянські і політичні права, який ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР №2148-VIII від 19.10.1973.

Відповідно до вказаного нормативно-правового акту визначено такі основні **громадянські права**:

1. Право на життя. Це право охороняється законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя.
2. Право на повагу до честі і гідності. Зокрема, нікого не може бути піддано катуванню чи жорстокому, нелюдському або принижуючому гідність поводженню чи покаранню.

Право на працю

Це можливість одержання суспільно корисної роботи з оплатою праці відповідно до її кількості та якості.

3. Право на працю. При цьому нікого не можуть приневолювати до примусової чи обов'язкової праці. Нікого не можуть тримати в рабстві: рабство і работоргівля забороняються в усіх їх видах.

4. Право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою. Нікого не може бути позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до такої процедури, яка встановлена законом.

5. Право на вільне пересування і свобода вибору місця проживання. Кожному, хто законно перебуває на території будь-якої держави, належить, у межах цієї території, право на вільне пересування і свобода вибору місця проживання.

Правосуб'єктність осіб (суб'єктів правовідносин) — це передбачена нормами права здатність бути учасниками правовідносин.

У міжнародних документах про права людини (ст. 6 Загальної декларації прав людини, ст. 16 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права) записано, що кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності.

Зміст правосуб'єктності:

1) **правоздатність** (здатність особи мати права та обов'язки);

2) **дієздатність** (здатність особи своїми діями реалізувати свої права та обов'язки);

3) **деліктоздатність** (здатність відповідати за невиконання своїх обов'язків та протиправну поведінку).

6. Право на захист. Кожен має право на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону.

7. Право на визнання правосуб'єктності.

8. Право на невтручання в особисте і сімейне життя, на недоторканність його житла або таємниці його кореспонденції.

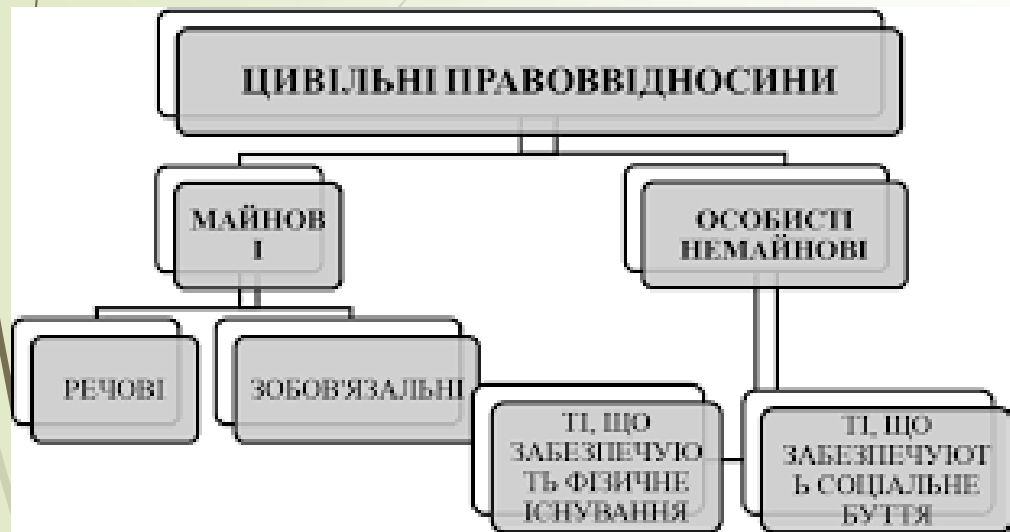
9. Право на свободу думки, совісті і релігії.

10. Право на вільне вираження своїх поглядів, право на мирні зібрання, на створення асоціацій і спілок.

11. Право на шлюб і сім'ю.

12. Право на захист.

13. Право на ім'я.

Цивільні правовідносини – особисті немайнові або майнові відносини, врегульовані нормами цивільного права, які виникають між автономними і рівноправними суб'єктами, наділеними суб'єктивними правами та обов'язками.

Цивільні правовідносини мають загальні ознаки, які властиві й іншим видам правовідносин, а саме: вони є конкретним суспільним зв'язком, що виникає між його учасниками: учасники мають суб'єктивні права та обов'язки; здійснення суб'єктивних прав та обов'язків забезпечується можливістю застосування державного примусу тощо.

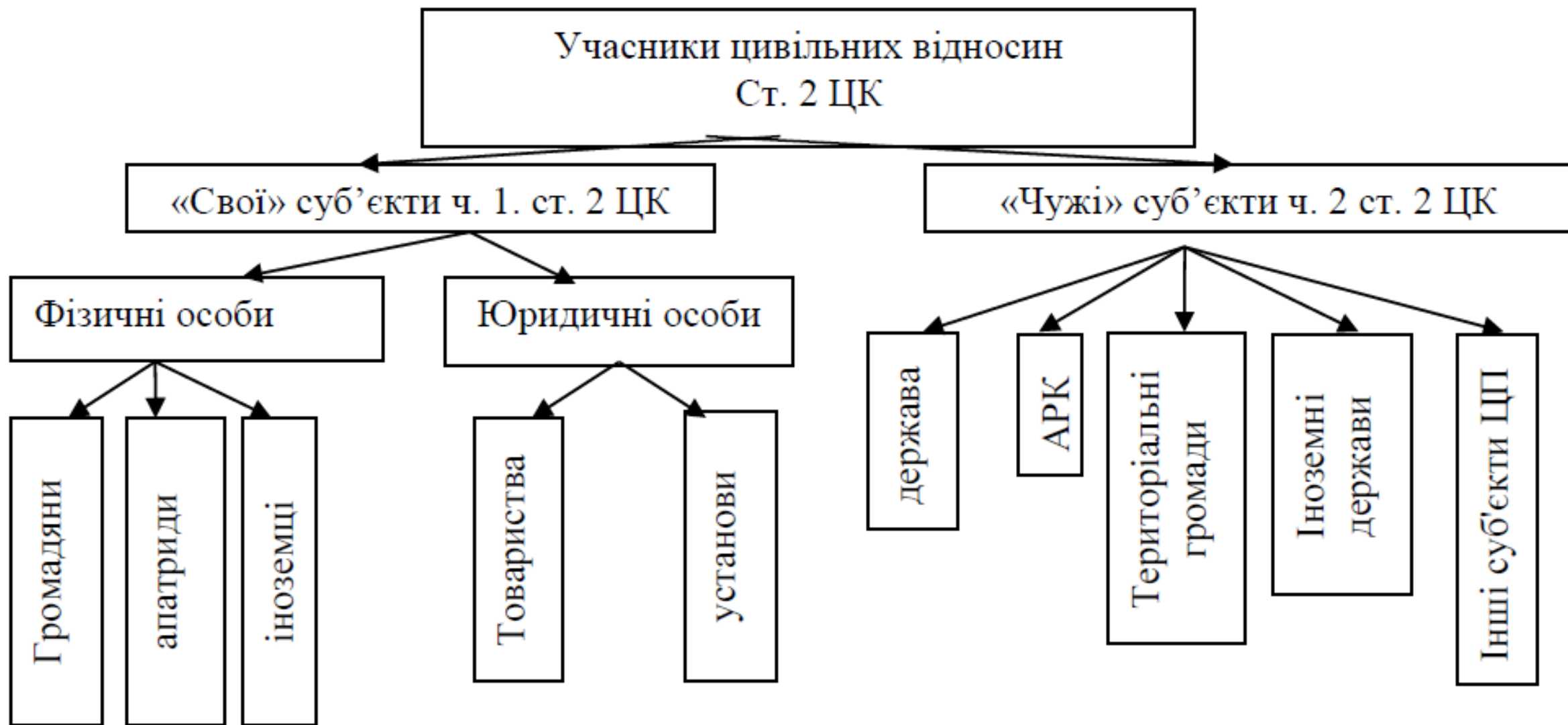

Рисунок 3.1 – Види суб'єктів цивільних правовідносин

Види цивільних правовідносин:

За суб'єктним складом розрізняють:

1. **Абсолютні** – правовідносини, які характеризуються наявністю права в однієї конкретно визначеної особи, яким протистоїть обов'язок невизначеного кола зобов'язальних осіб (наприклад правовідносини власності). При абсолютних правовідносинах управомочений суб'єкт завжди конкретно визначений, інші суб'єкти – зобов'язані – не визначений, ними можуть бути будь-які суб'єкти, які так чи інакше взаємодіють із управомоченим (наприклад власником майна).
2. **Відносні** – ті, які встановлюються між конкретно визначеними суб'єктами. Зазвичай такими є договірні відносини. Невизначеність сторін у відносних правовідносинах унеможливорює виникнення і виконання обов'язків за зобов'язаннями.

Майнові та особисті немайнові права громадян та їхня реалізація

Зміст особистого немайнового права, відповідно до ст. 271 ЦК України, становить можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя.

Особисті немайнові права поділяються на: 1) особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи; 2) особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

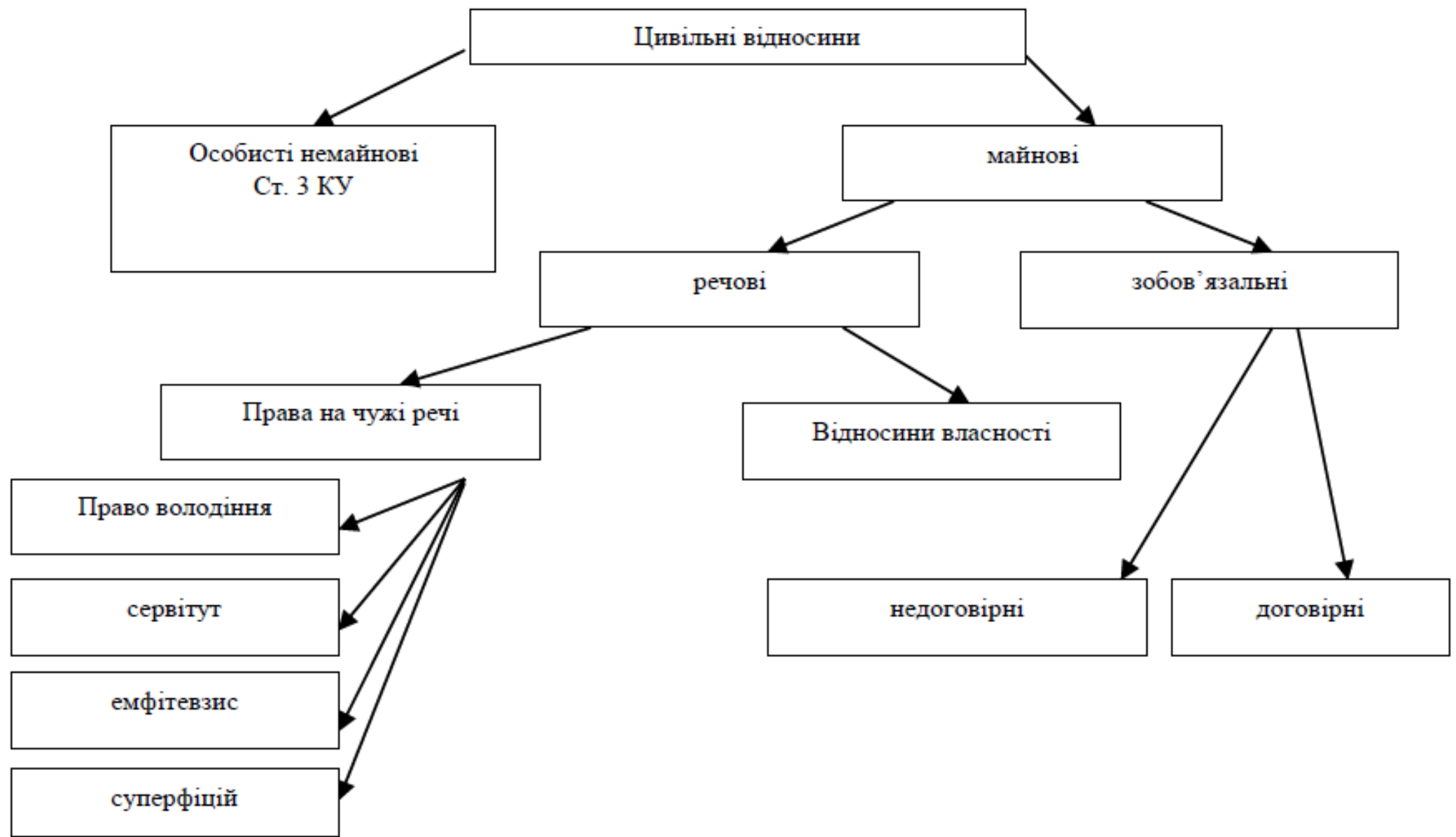

Рисунок 3.2 – Види цивільних правовідносин

Особисті немайнові права поділяються на:

- 1) особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи;
- 2) особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

До перших належать: 1) право на життя, яке полягає у тому, що фізична особа має невід'ємне право на життя, вона не може бути позбавлена життя; 2) право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю; 3) право на охорону здоров'я, яка забезпечується системною діяльністю державних та інших організацій, передбачених Конституцією України та законами; 4) право на медичну допомогу, яке передбачає право на звернення до медичного закладу за допомогою, право обрання лікаря та методу лікування за його рекомендацією, а також відмову від лікування, окрім невідкладних випадків, за наявності реальної загрози життю людини; 5) право на достовірну інформацію про стан свого здоров'я, можливість ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосуються її здоров'я; 6) право на таємницю про стан свого здоров'я, що полягає у таємниці щодо факту звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні, забороні вимагати та подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування фізичної особи тощо; 7) право фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні на допуск до неї інших медичних працівників, членів сім'ї, опікуна, піклувальника нотаріуса, адвоката; 8) право на свободу, що полягає у забороні фізичного чи психічного тиску на фізичну особу, втягування її до вживання спиртних напоїв, наркотичних та психотропних засобів, вчинення інших дій

Право на ім'я

Зміна прізвища чи власною імені дитини, якій виповнилося **14 років**, можлива лише за згодою батьків або одного з них.

А дитина, яка досягла 16 років, має право на власний розсуд змінити своє прізвища чи власне ім'я.

До другої групи належать:

- 1) право на ім'я, що полягає не тільки у праві особи мати власне ім'я, але і забезпечує право особи, у випадку перекручування її імені, на виправлення його;
- 2) право на заміну імені, а також прізвища, яке має фізична особа, яка досягла шістнадцяти років. Фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років, має право змінити своє прізвище та (або) власне ім'я за згодою батьків або одного з них у випадках, визначених Цивільним кодексом або іншими законами;
- 3) право на використання свого імені у всіх сферах діяльності

Процес реєстрації фізичної особи - підприємця

Суб'єкти цивільного права: поняття, види. Правоздатність та дієздатність фізичної особи

Основними суб'єктами цивільного права є:
1) фізичні особи; 2) юридичні особи.

Фізична особа – це людина як учасник цивільних відносин. Поняття фізична особа включає наступні категорії суб'єктів:

1. Громадянин України – це особа яка набула громадянства України в порядку, передбаченому законодавством України та міжнародними договорами України (ст. 1 Закону України «Про громадянство»).
2. Іноземець – це особа, яка не перебуває в громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав (має правовий зв'язок з іншою державою).
3. Особа без громадянства (апатрид) – це особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином.

Цивільна
дієздатність
фізичних осіб

Повна
з 18 років

Неповна
з 14 до
18 років

Часткова
до 14 років

Обмежена

Цивільну дієздатність має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними. Цивільна дієздатність – це здатність фізичної особи своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати і нести відповідальність у разі їхнього невиконання.

Юридичні особи як суб'єкти цивільних прав

Юридична особа, відповідно до ст. 80 ЦК України, – це організація, створена і зареєстрована в установленому законом порядку. Для того щоб та чи інша організація могла бути учасником цивільного обігу, тобто могла набувати цивільних прав та обов'язків, захищати свої права, вона повинна бути визнана суб'єктом цивільного права – юридичною особою. Для визнання певної організації юридичною особою – суб'єктом цивільних правовідносин необхідно, щоб вона відповідала певним ознакам.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Конституція України

Цивільний кодекс України

Господарський кодекс України

ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань»

Юридична особа - організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку

Ознаки:

- 1) *Обов'язкові* - організаційна єдність; державна реєстрація.
- 2) *Факультативні* - наявність відокремленого майна; здатність мати цивільну правоздатність і дієздатність; здатність бути позивачем і відповідачем.

Види юридичної особи:

За порядком створення

- юридичні особи приватного права (створюються на підставі установчих документів);
- юридичні особи публічного права (створюються розпорядчим актом ПУ, органу державної влади, органу місцевого самоврядування).

За метою створення

- підприємницькі - створені з метою отримання прибутку;
- не підприємницькі - благодійні організації.

За видом власності

- державні;
- приватні;
- комунальні.

Органи юридичної особи:

За порядком формування

- Виборні;
- Призначувальні

За кількістю осіб

- Одноособові;
- Колегіальні

За змістом повноважень

- Ті, які формують волю (установчі або загальні збори);
- Ті, які виконують волю (дирекція або управління);
- Контрольно-наглядові органи (ревізійна комісія).

Кожна юридична особа може мати представників:

Філії

- це відокремлений структурний підрозділ, який здійснює всю або частину її функції

Представ- ництва

- це відокремлений структурний підрозділ юридичної особи, який здійснює представництво її інтересів

Юридична особа вважається створеною з моменту її державної реєстрації.

Може створюватись в двох організаційно-правових формах:

- 1) товариство – має на меті отримання прибутку.
- 2) установа – не має на меті отримання прибутку.

Установа створюється на підставі індивідуального або спільного акту.

Акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю – створюється на підставі статуту;
Командитне товариство і повне товариство – на підставі засновницького договору.

Кожна юридична особа повинна мати найменування, яке складається з назви та вказівки на організаційно-правову форму.

***Діяльність
юридичної особи
припиняється:***

- 1) за рішенням загальних зборів учасників;
- 2) при досягненні мети діяльності;
- 3) при закінченні строку на який була створена юридична особа;
- 4) за рішенням суду.

Відповідальність посадових осіб Держархбудінспекції

Дисциплінарна

- Ст. 66 ЗУ «Про державну службу»
- 1) зауваження;
 - 2) догана;
 - 3) попередження про неповну службову відповідність;
 - 4) звільнення з посади державної служби

Адміністративна

Ст.166-10 КУпАП
(Порушення вимог законодавства з питань видачі документів дозвільного характеру)

Штраф від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

Кримінальна

Ст. 364 КК України
(Зловживання владою або службовим становищем)

Стаття 367 КК України
(Службова недбалість)